

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Nederlanders op de Faer Øer

Beenhakker, A.J.

Citation

Beenhakker, A. J. (1973). Nederlanders op de Faer Øer. *Mededelingen Van De Nederlandse Vereniging Voor Zeegeschiedenis*, 27, 12-29. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4305454>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4305454>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

door Ir. A. J. Beenhakker

Inleiding

De Faer Øer, eenzame eilandengroep in de Atlantische Oceaan, zijn in Nederland weinig bekend. Zelfs de naam met zijn ongewone spelling wordt op vele manieren verbasterd. Meestal wordt hij weergegeven in de Deense vorm, die ook hier is gebruikt. In de landstaal zelf is het "Føroyar", d.w.z. schapeneilanden. Zij behoren tot Denemarken, maar hebben sinds 1948 een grote mate van zelfbestuur. Er wonen ongeveer 35.000 mensen, die een eigen taal spreken, welke verwant is met IJslands en Westnoors.

Hoewel de betrekkingen tussen Nederland en de Faer Øer nooit zo intensief zijn geweest, hebben ze in de 17de en 18de eeuw wel enige betekenis gehad. In het volgende zal blijken, dat de relaties met Holland op de eilanden hun sporen nog hebben nagelaten; op dergelijke geïsoleerde eilandengroepen is men trouwens lang van memorie. Maar ook in Nederland hebben de wollen kousen van de Faer Øer een tijdlang een zekere faam genoten. De literatuur over dit onderwerp is schaars. Er is in het Nederlands slechts één boek over de Faer Øer verschenen, nl. van Piebenga (20), dat zeer betrouwbaar is, maar op de historische relaties nauwelijks ingaat. Marie Simon Thomas (23) geeft terloops vrij veel informatie over de Faer Øer. Haar prachtige werk is echter gericht op IJsland en zij heeft de bronnen, die speciaal op de Faer Øer betrekking hebben, niet geraadpleegd. In het volgende zal een poging worden gedaan om datgene, wat uit gedrukte bronnen kon worden verzameld, in een samenhangend verhaal weer te geven.

Na enkele incidentele contacten in de Middeleeuwen valt het hoogtepunt van de relaties in de 17de eeuw. Zij zijn van gevarieerde aard: visserij, handel, smokkel, scheepsrampen, en hadden slechts zelden een meer permanent karakter. Het is vrijwel onmogelijk om deze aspecten afzonderlijk te behandelen, omdat de vissers dikwijls ook smokkel bedreven en een scheepsongeluk ook tot handel kon leiden. Daarom is gekozen voor een strikt chronologische volgorde.

De Friezen

Het vroegste bericht over contacten tussen de Faer Øer en de lage landen heeft een fascinerend karakter: het gaat tot legendarische tijden terug en vormt een raadselachtig hoofdstuk in de allervroegste geschiedenis van de eilanden. De eer van de ontdekking van de Faer Øer komt ongetwijfeld toe aan Ierse monniken, die de stilte van de oceaan zochten om dichterbij het goddelijk mysterie te kunnen zijn. Maar pas de Noormannen onder Grim Kamban gingen omstreeks 825 over tot permanente vestiging. Over deze vroegste tijden zijn de bronnen vaag en legendarisch; het is echter zeker dat de oudste immigranten afkomstig waren uit Rogaland in West-Noorwegen.

Een oude en algemeen overgeleverde legende vertelt echter, dat toen de bewoners omstreeks het jaar 1000 tot het Christendom waren bekeerd, heidense Friezen zich vestigden op de uiterste zuidpunt van de eilandengroep, Akraberg op het eiland Sudhuroy. Zij bemoeiden zich niet met de andere bewoners, maar lieten hen ongemoeid. Zij beoefenden de zeeroverij en vormden een afzonderlijke en onafhankelijke bevolkingsgroep met een eigen taal, die uiteindelijk door de zwarte dood werd gedece-meerd. De hoofdman van de kleine overgebleven groep, bekend als "de boer van Akra-berg", speelde later nog een rol als leider van een opstand van Føroyingers tegen hun bisschop, toen deze zware schattingen wilde heffen voor de bouw van de kathedraal in Kirkjubø. Alle details van deze legende hoeven hier niet vermeld te worden. Hij wordt

*Noten achterin blz. 76

in hoofdzaak overgenomen door Piebenga (20) en verder behandeld in een zeer uitvoerig en gedocumenteerd artikel van Hoekema (11). Ons intrigeert echter wel de vraag of deze legende op historische gronden berust.

De feiten zijn schaars. Historische bronnen over deze Friese kolonie zijn niet bekend, en de Akraberg is onderhevig aan een sterke erosie, zodat de woonplaats van de Friezen naar alle waarschijnlijkheid al in zee is verdwenen; in de 19de eeuw schijnen er nog bewoningsresten zichtbaar te zijn geweest. Toch maakt dit verhaal, waarin de Friezen met name genoemd worden, de indruk op een historische basis te berusten, te meer omdat op sommige oude kaarten het eiland "Frislanda" voorkomt tussen Groot-Brittannië en IJsland. Dit gaat veelal terug op een bericht van de Venetiaan Nicolo Zeno uit 1558, maar komt al sinds de 14de eeuw voor (11, p. 81). De zwarte dood, die voor de kolonie zulke desastreuze gevolgen zou hebben gehad, is waarschijnlijk de pestepidemie van 1349-1350 (11, p. 73). Een opstand vond plaats tegen bisschop Erlendur (1269-1308), dus vóór de pestepidemie. Het tijdstip van vestiging van de Friezen zal dus in elk geval vóór 1300 zijn geweest.

Verscheidene malen is een poging gedaan om de landing van de Friezen in historisch perspectief te plaatsen. Zo meende Schrøter, dat de landing van de Friezen zelfs nog vóór die van de Noren zou zijn gevallen, dus vóór ± 825 (11, p. 77). Joensen legt verband met de maatregelen, die koning Abel van Denemarken in 1252 tegen de Noordfriezen nam; enkelen uit die streek zouden dan naar de Faer Øer uitgeweken zijn (11, p. 78). De eerste suggestie lijkt te vroeg, de tweede rijkelijk laat om met de legende in overeenstemming te zijn.

Eén mogelijkheid is voor zover ons bekend nog niet genoemd, hoewel in dit geval een historische aanwijzing bestaat. De 11de-eeuwse kroniekschrijver Adam van Bremen, die als een betrouwbare bron beschouwd wordt, vermeldt namelijk, dat ten tijde van bisschop Alebrand van Hamburg, d.w.z. omstreeks 1035-1040, enkele Friezen een tocht maakten naar het noorden en onder meer op IJsland kwamen. Zij zetten hun tocht naar het noorden voort, maar kwamen onder de kust van een vreemd en onherbergzaam land in dusdanige sterke zeestromingen terecht, dat zij een deel van hun vloot uit het oog verloren. Deze schepen hebben zij niet teruggezien. De overgeblevenen kwamen na vele avonturen uiteindelijk weer behouden in hun thuishaven Bremen aan (2, IV 40-41; 3; 8).

Uit dit verhaal, dat kort voor Adams tijd moet zijn gebeurd, blijkt dat enkele Friese schepen omstreeks 1035-1040 op een tocht naar de kusten van IJsland en Groenland zijn vermist, zonder dat men zekerheid heeft dat ze vergaan zijn. Het is dus niet onmogelijk, dat deze schepen uiteindelijk op de Faer Øer zijn aangeland, en dat de schepelingen zich daar hebben gevestigd. Dat ze zeeroof bedreven, wordt bevestigd door Adam van Bremen, want ook de teruggekeerde Friezen gaven toe op rooftocht te zijn geweest. Waarschijnlijk hadden zij geen vrouwen bij zich; in dat geval moet vrijwillig of met geweld toch enige vermenging hebben plaatsgevonden. In elk geval waren deze Friezen geen heidenen meer (Adam van Bremen vermeldt uitdrukkelijk hun verering voor St. Willehadus), maar het ligt wel in de lijn van de Friese traditie om een grote onafhankelijkheid ten opzichte van het kerkelijk gezag te handhaven.

Uiteraard blijft dit alles een veronderstelling zonder enig bewijs, maar in elk geval zijn er enkele historische aanwijzingen voor de juistheid van de legende. We mogen dus voorzichtig de hypothese opperen, dat enkele schepen uit de omgeving van Bremen omstreeks 1040 op Sudhuroy zijn gestrand, en dat de bemanning daar een min of meer afgezonderde gemeenschap van zeelieden (en wellicht zeeroovers) hebben gevormd, die weinig contacten met de overige bewoners onderhield. Zij leefden overigens niet uitsluitend van zeeroof, wat gezien de geringe scheepvaart in die dagen ook hoogst onwaarschijnlijk zou zijn, maar bedreven ook landbouw, zoals de legende uitdrukkelijk vermeldt (22). Zij zullen zich als afzonderlijke groep hebben gehandhaafd tot de pestepidemie van 1349-1350. Omdat zij als zeelieden meer contact met de buitenwereld zullen hebben gehad dan hun mede-eilanders, kunnen zij de naam "Frislanda" voor de Faer Øer hebben verbreid.

Bisschop Gozewijn

Een volgend incidenteel contact vermelden we slechts terloops, omdat Scholtens er al een uitvoerige studie aan heeft gewijd (21). Het is wel een opmerkenswaardig geval, namelijk een Nederlander die bisschop op IJsland werd. Het was de Karthuizer Gozewijn Comhair (+ 1375-1447), afkomstig uit Zaltbommel. Van 1435 tot 1447 was hij bisschop van Skálholt op IJsland, en als zodanig van 1442 tot 1443 ook waarnemend bisschop van de Faer Øer (24, p.28). Of hij ooit op de Faer Øer is geweest, is niet zeker, maar wel waarschijnlijk, want het is bekend dat hij tijdens zijn pontificaat verscheidene reizen naar Engeland maakte, en een tussenlanding op de Faer Øer ligt dan wel voor de hand. Hij stond bekend als een uitmuntend herder, maar voor de Faer Øer is zijn interregnum waarschijnlijk te kort geweest voor blijvende resultaten. Over gebeurtenissen tijdens zijn ambtsperiode is tenminste niets bekend.

Eerste handelscontacten

Pas sinds de 17de eeuw is sprake van geregelde contacten tussen Nederland en de Faer Øer. De eerste berichten daarover dateren uit het begin van die eeuw en sindsdien volgen de berichten elkaar vrij geregeld op. Steeds blijft het een avontuurlijke geschiedenis, want vele van deze contacten waren illegaal. In 1602 vaardigde namelijk koning Christiaan IV van Denemarken een verordening uit, waarin hij zich het recht voorbehield om de gehele handel met IJsland en de Faer Øer te controleren en naar believen uit te geven (23, p.16). Ook de visserij werd veelal gerekend onder dit monopolie te vallen. Deze periode van handelsmonopolie heeft tot 1787 geduurd, tot groot nadeel van de IJslanders en Føroyingers. Wel wisselden de concessionarissen, en daarbij hebben, zoals we zullen zien, ook Hollanders nog een rol gespeeld. Maar in het algemeen werd contact met buitenlandse kooplieden als smokkel beschouwd, en het deed er dan weinig toe, of deze contacten vrijwillig of noodgedwongen (schipbreuk, hongersnood) waren.

In diezelfde tijd ontstond bij Hollandse reders een levendige belangstelling voor het noorden. Het ging daarbij in de eerste plaats om walvisvaart en kabeljauwvisserij. De Hollandse haringvissers kwamen nooit zo ver noordelijk (5). Het Deense monopolie werd, wat de visserij betreft, door de Hollanders nooit erkend (23, p.55). Natuurlijk konden deze reizen niet plaatshebben zonder contacten met de bewoners van de eilanden, maar de handel kwam toch slechts op de tweede plaats en werd beschouwd als een speculatief nevenbedrijf. Aan de andere kant waren deze contacten voor de eenzame eilanden wel degelijk van belang. De monopoliehouders verwaarloosden hun taak dikwijls schromelijk en smokkelhandel met de incidenteel passerende Hollanders leverde de mogelijkheid op van wat extra uitwisseling van goederen. Daarnevens maakten de Hollandse schippers ook wel handelsreizen in dienst van de Deense monopoliehouders. "De geotroyeerde negotianten op IJsland en Fero hebben voor gebruyck haer alle jaeren te bedienen van een goet getal Nederlantsche fluytschepen om hare IJslandsche coopmanschappen van die eylanden in dit rijk en oock wel directe naer Hollant te brengen", aldus schreef Jacob le Maire, onze resident te Kopenhagen, op 13 maart 1677 naar de Staten van Holland (23, p.77). Maar ook bij deze officiële handel trachtte men dikwijls nog wat bijverdiénste te krijgen door zaken voor eigen rekening.

Deze smokkelhandel bleek al spoedig een grote omvang te hebben aangenomen. Reeds in 1616 klaagde Christiaan IV, dat onze walvisvaarders op de kusten van Noorwegen, IJsland en de Faer Øer visten en zelfs aan land kwamen (23, p.55). Ernstiger echter werden de moeilijkheden pas, toen de IJslandse Compagnie, die in 1631 het monopolie had verworven, het recht kreeg deze schepen op te brengen. Op 28 december 1631 zond de koning nogmaals een missive aan de Staten-Generaal, waarin hij klaagt over de veelvuldige smokkel van de Hollanders op IJsland (23, p.79). Merkwaaardigerwijs speelde de Delfhavense koopman Jacob Sebastiaansz. Coel, die zich in Kopenhagen had gevestigd, een belangrijke rol als verdediger van het Deense

monopolie; daarbij maakte hij wel gebruik van Hollandse schepen! (23, p.58). In januari 1646 volgde nog eens een protest bij de Staten-Generaal, ditmaal overgebracht door de Deense resident in Holland, Martin Tancke (23, p.84). De Staten-Generaal reageerden hierop, zoals in alle dergelijke gevallen, uiterst laconiek.

Overigens duurt het nog tot 1645, vóór wij een exact bericht bezitten over een Hollands schip dat de Faer Øer aandoet. In dat jaar raakte namelijk de Hollandse schipper Rechert Olluffsen te Klaksvik betrokken bij een incident, waarbij de koopman Berent Joensøn, die bij Olluffsen aan boord was, zijn mes trok. De oorzaak was een gerucht, dat een Engelse kapitein, die daar ook in de haven was, een poging zou doen om de Hollander te kapen. Het liep overigens met een sisser af (13). Sindsdien worden de Faer Øer steeds vaker in de bronnen genoemd, meestal in combinatie met IJsland. Zo wordt in februari 1648 de "Fesant" van schipper Jan Pietersz. Geel van Zaandam door Hugo Davelaer te Amsterdam bevracht voor een reis naar IJsland, de Faer Øer, en "alle vrije en onvrije plaatsen om de noord" (23, p.85).

Een goed beeld van de wijze van bevrachten krijgen wij bij het contract van het schip "Abrahams Offerande", groot 80 last, schipper Jan Reyersz. van Krimpen, door de bevrachter Bastiaen Starreman te Rotterdam in maart 1655. Dit schip zou een reis maken naar Schotland, Ierland, Shetland, Faer Øer of IJsland of andere vrije plaatsen om de noord, om dan visserij of negotie te bedrijven zoals het uitkomt en de bevrachter goeddunkt. Een dergelijk contract was dus zeer vaag en elke gelegenheid om geld te verdienen kon worden aangegrepen. In deze gevallen hebben we dan ook geen uitsluitel of het schip werkelijk op de Faer Øer is geweest. Het genoemde schip werd evenwel op IJsland geconfisqueerd, wat een hele diplomatieke nasleep had (23, p.86). In 1661 volgde een confiscatie op de Faer Øer zelf. Op 26 november van dat jaar werd het schip "Het Eylandt" van Enkhuizen, schipper Adrian Jansøn Pau, stuurman Isbrant Dirichsøn Suart, op Sudhuroy betrapt bij het drijven van handel met de bewoners. Het schip werd tegen een borgtocht van 400 rijksdaalders vrijgelaten om zich bij de admiraliteit te melden. Dat is waarschijnlijk niet gebeurd, want wij horen er niets meer van (4, p.64; 14).

Trellund

Een periode van grotere activiteit begint in 1660. In dat jaar verwierf de Deense koopman Jonas Trellund, die zich in Amsterdam had gevestigd en met een koopmansdochter uit die stad was getrouwd, bepaalde privileges voor de handel om de noord. In 1662 kwam het handelsmonopolie in handen van vier invloedrijke kooplieden, van wie Jonas Trellund er één was (23, p.22). Sindsdien hadden de Hollanders dus een officiële entree in het noorden.

Hoewel Trellund zijn aandacht vooral op IJsland richtte, had hij ook belangstelling voor de Faer Øer. Het voornaamste exportartikel van de eilanden was de wol, die door de eilanders zelf tot kousen werd verwerkt, en deze vonden veel af trek in de Nederlanden. De Amsterdamse handelaar Philips Pelt was de voornaamste importeur van kousen, maar in 1663 ging deze handel op Trellund over. Deze pakte de zaken grootscheeps aan. Hij kwam op het idee om op de Faer Øer zelf een lakenweverij te stichten, om tot een hogere produktie en een beter produkt te komen dan de huisvlijt van de bewoners. In 1663 ging een ploeg onder leiding van Claes Elsemer, bestaande uit de wolkammers Augustijn en Robreham La Motte en Jacques Lempreur, en de drapeniers Filips Koorn en Jacob Gerritsz sloop naar Tórshavn. Zij hadden als opdracht "te werken met wolplaten, scheyden, cammen ende spinnen ende alles, wat verder tot hetselve werk behoort, ende alle 'tselve d'inwoonders van Fero voornemt oock t'onderwijsen ende leeren". Het volgend jaar kwam met het schip van Jan Claesz. Schulperoort ook nog Johannes Pietersz. van Leeuwarden aan. Hij zou moeten "gehoorsamen en getrouwelijck werken, en zich niet te buyten gaan met droncken drinken of in gebreke blijven te gehoorsamen of twist off crackeel te zoeken met d'inwoonders van Fero, maar met deselve in goede eendracht te leven ende de publike kercke aldaer te frequenteeren op Sondage ende heylige dage, als 't niet geoorlooft is te wercken". Voor zover bekend is van dit experiment niets terechtgekomen.

We horen er tenminste niets meer van (23, p.118).

Trellund had nog meer activiteiten op de Faer Øer, die ook niet altijd succesvol afliepen. Paulus Pelt, met wie hij geregeld samenwerkte, zond in 1662 "t Blauwe Schaep" van schipper Michiel Pouwelsz. uit Rotterdam naar IJsland. Dit werd een bijzonder ongelukkige reis: de eerste maal viel het schip in handen van Portugese kapers; nadat het schip was teruggekocht voer het opnieuw uit, maar liep toen zware averij op en moest zijn lading in Tórshavn van de hand doen. Zwaar gehavend en zo lek als een mandje keerde het "Schaep" via Noorwegen naar Holland terug (23, p.107). Nog in hetzelfde jaar voer ook de "Cleyne St. Joris" van schipper Dirck Willemsz. Topent uit Venhuizen voor Pelt naar de Faer Øer (23, p.107). In 1663 maakte dit schip nog een reis, samen met "d'Eendracht" van Claes Bolder uit Hamburg (23, p.118). Dat de handel met Holland voor de Føroyingers een belangrijk contact was, bleek toen in 1662 de kerkklok van het dorp Eidhi was gebarsten. De beschadigde klok werd naar Holland gebracht om opnieuw gegoten te worden en keerde het volgend jaar hersteld terug. Hij draagt het opschrift: "Gerard Koster me fecit Amstelredami Anno 1662" (18). Wij mogen veronderstellen dat de klok de beide malen met de "Cleyne St. Joris" werd vervoerd; dit schip maakte immers twee achtereenvolgende reizen in de genoemde jaren.

Al konden Trellund en Pelt nu legaal handel drijven, er bleven blijkbaar onwettige concurrenten in de buurt. In 1664 werden op de Faer Øer goederen verbeurd verklaard van vier mannen, die illegale handel met Hollanders hadden gedreven. Het waren Joen Mortensen uit Tradhir, Joen Jacobsen van Skarvanes, Olle Rasmussen en Hans Mortensøn, beiden van Skúvoy (14, p.279). In dat jaar bevrachtte ook Trellund een schip, namelijk "d'Eendragt" van Jacob Jansz. van der Voorden uit Rotterdam. Dit schip werd echter uit de koers geslagen en verongelukte bij Skardhsvík op IJsland (23, p.120). In het oorlogsjaar 1666 maakte "d'Jonge Backer" van schipper Claes Albertsz. den Uyl van Amsterdam voor Arnout Pelt een geslaagde reis naar de Faer Øer (23, p.128).

Oorlog voerde ook schepen onvrijwillig naar de Faer Øer. Begin mei 1667 werden twee Hollandse schepen door een Ierse kaper achtervolgd; zij zochten hun toevlucht binnen de haven van Tórshavn, terwijl de kaper buiten voor het eiland Nólsoy bleef wachten. De Hollanders werden prompt door de landvoogd gevangen genomen wegens poging tot smokkel. Schipper Jon Jonssón Timmermand en stuurman Cornelis Jansón van het schip "Haabet" ("De Hoop") beriepen zich op noodweer, en dit werd geaccepteerd. De schipper en stuurman van het andere schip, de galjoot "Het Wapen van Zeelandt" van Enkhuizen, betaalden echter 600 gulden boete. Dit waren Tønns Clauison Rosonobell en Jacob Hendrichsón (16, p.19, 21).

Inmiddels was de glorie van Trellund al voorbij. Hij had zich diep in de schulden gewerkt en moest in 1669 met de noorderzon vertrekken. Noch in Denemarken, noch in Holland kon hij zich nog vertonen. Zijn positie werd toen min of meer overgenomen door de Deense zeekapitein Cort Sivertsen Adeler, die eveneens met de familie Pelt verwant was. Hij was een bekwamer financier, maar overleed al in 1675 (23, p.126-127).

Schipbreuk en honger

De laatste decennia van de 17de eeuw brengen vooral rampzalige berichten: schipbreuken, confiscaties en hongersnood. De Hollanders waren hun goede contacten met de monopoliehouders weer kwijt en werden weer als vanouds als smokkelaars beschouwd. In 1667 deed zich een spectaculaire stranding voor. De retourvloot uit Indië had onder commando van Johan van Dam, landvoogd van Ambon, de route om de noord gekozen wegens de onveiligheid in het Kanaal. De vloot, die uit twaalf schepen bestond, zette koers naar de Faer Øer, maar op 17 september stak een hevige zuidstorm op, die de schepen volkomen uit elkaar dreef. Pas na twee weken kon de commandeur zijn schepen weer bij elkaar krijgen onder Hvalba en op 1 oktober liep hij in Tórshavn binnen. Maar intussen waren twee schepen verloren gegaan: "Het Wapen van Amsterdam" was gestrand op IJsland, de "Walcheren" op de Faer Øer (23, p.256).

Dit laatste schip had met twee andere zijn toevlucht gezocht in de Vestmannasund. De twee lotgenoten konden zich in veiligheid stellen te Vestmanna, maar de "Walcheren" strandde op de klippen tussen Kvívik en Leynar. Een groot deel van de bemanning kwam daarbij om het leven. Een agent van de V.O.C., Jan van Couwenburgh, bleef met een boot en enkele matrozen van een ander schip achter om de lading te bergen. Dat ging echter niet zo gemakkelijk, want het wrak sloeg los en strandde nog eens op Sudhuroy; dit herhaalde zich nog een keer, en uiteindelijk zonk het op de kust van Mikines (1, no. 21).

De plaatselijke bevolking verdiende een goed bergloon, en was ook voor eigen rekening actief. Ook Jan van Couwenburgh behartigde zijn eigen zaken beter dan die van zijn opdrachtgever. Hij verkocht namelijk een deel van de lading voor eigen rekening aan twee Vlielandse schippers, die voor rekening van Arnout Pelt voeren: Jochem Amesz van de galjoot "Carelshaven" en Siewert Jansz. Bravenhaen van de "Juffrouw Maria". Bravenhaen was al op 21 mei 1667 aangekomen (17, p.23); het is niet geheel duidelijk of hij al die tijd op de eilanden is gebleven of speciaal voor de berging is teruggekomen (23, p.259, noot 10). In elk geval voerde Jochem Amesz in Amsterdam een lading katoen en zijde aan. In totaal bracht de berging nog f 9700,- op. Op de eilanden ontstond intussen een levendige handel in de geborgen goederen: zijden gewaden, Oostindische tafelkleden, peper, edelstenen, goud, zilver, kristal; kortom, het was een grote gebeurtenis voor de Føroyingers (1, no. 21). Van Couwenburgh trachtte voor zichzelf nog te redden wat er te redden viel en overstroomde het landsbestuur met klachten over strandjutterij door de bewoners van Midhvágur, Sør-vágur en Mikines (17, p.29-46). In één geval had hij succes: de predikant van Zuid-Streymoy, die toch al in ongenade was bij de overheid, verloor zijn ambt toen hij betrapt werd op heling (23, p.259). Van Couwenburgh vertrok eerst op 29 mei 1668; met een zucht van verlichting zag het landsbestuur hem gaan (17, p.46). Maar het was voor de eilanders een onvergetelijk jaar geweest. Nog in februari 1871 werden twee kanonnen van de "Walcheren" bij Mikines opgevist en voor 2000 rijksdaalders verkocht (1, no. 21).

De volgende jaren waren voor de Faer Øer minder gunstig en in 1670 en 1672 horen we over hongersnood. Bravenhaen, die ook nu weer ter plaatse was met zijn "Juffrouw Maria", maakte verschillende reizen om uit Nederland de meest noodzakelijke goederen in te voeren. In juli 1670 voerde hij inderdaad een complete supermarkt aan: rogge, gerst, mout, zout, wijn, anijs, tabak, stijfsel, textiel, naalden, spijkers, schoenen, kruid, specerijen en nog veel meer. Ook in 1672 kwam hij met levensmiddelen binnen. De bevolking was hem uiterst dankbaar, maar ondanks de noodtoestand traden de autoriteiten streng op tegen deze ongeoorloofde handel. In verschillende processen moesten de inwoners boeten; Bravenhaen zelf ontsprong de dans (15, passim).

In 1670 horen we één van de zeldzame berichten, dat onder de Faer Øer zelf werd gevestigd. Twee stuurlieden uit Zierikzee, Cornelis Leendertsz. Vrolijk en Jan Jansz. Swartooch, verkochten hun vangst in Maassluis op de markt (23, p.158). Over het algemeen werd op de Faer Øer slechts handel gedreven en voer men voor de kabeljauwvangst door naar IJsland.

De controle op de smokkelhandel werd in deze jaren bijzonder streng en verschillende Nederlandse schepen kwamen daardoor in moeilijkheden. Schipper Obbe Luytjes van de galjoot "De Flygende Koe" raakte in 1671 in een ingewikkelde zaak verzeild. Hij arriveerde op 8 september 1671, op weg van Groenland naar Kopenhagen. De predikant Lucas Debes stond op het punt om naar Denemarken te vertrekken en maakte van de gelegenheid gebruik om aan Luytjes een partij goederen (vis, boter, huiden en traan) mee te geven, waarmee hij in Denemarken in zijn onderhoud zou voorzien. Geld was blijkbaar zeldzaam op de eilanden en men nam zijn levensonderhoud in natura mee op een grote reis. Maar in dit geval ging het niet door: al bezwoer Debes, dat hij slechts eigen goederen meegaf, zonder oogmerk van smokkelhandel, en dat geen Deens schip beschikbaar was, een dergelijke transactie was ongeoorloofd. Nu was Debes niet de eerste de beste; hij was proost van de eilanden, bekend letterkundige en algemeen geacht en geliefd. Hij kwam er uiteindelijk zonder confiscatie

af (15, p.153-156). Blijkbaar boterde het tussen de Nederlanders onderling ook niet geheel, of men was bang voor repressailles: Debes had eerst een contract afgesloten met schipper Cornelis Hendricksøn van Amsterdam, maar deze was helemaal niet komen opdagen, en Luytjes werd nota bene verraden door een collega, Kempe Tiesøn!

Op 30 oktober 1674 volgde weer een schipbreuk: de "Koning David" van Amsterdam, schipper Geert Janssen Koninck uit Enkhuizen, liep midden in de nacht met volle zeilen op de kust van Nólsoy. Het schip ging verloren, maar de berging van de lading verliep voorspoedig en de bevolking ontving een goed loon (15, p.255). Dit schip was een bekend IJslandvaarder; we vinden het al vermeld in 1658 (23, p.94). 1675 bracht weer "grooten hongersnoot, soowel op Fero als Yslant". Arnout Pelt bevrachtte daarom weer een schip met rogge, zout en brood naar de eilanden. Het was de "Jonkvrouw Anna" van schipper Cornelis Janssen. Ondanks de noodtoestand werd ook nu weer een Hollands schip geconfisqueerd wegens smokkel. Dit was de "Notekraker", een schip dat kennelijk grotendeels met een Deense bemanning voer, getuige de namen van de bemanning: schipper Peder Ebbesøn, stuurman Joan Rycksøn, bootslieden Niels Zachariassøn en Hans Danielsøn. Een merkwaardig incident deed zich voor, toen de scheepsjongen Jacob Hendrichsøn weigerde de eed af te leggen, omdat hij mennist was (15, p.293). Een dergelijk geval hebben wij ook al in Bretagne gesignaleerd (6, p.40, 45).

In datzelfde jaar, op 20 juni, arriveerde in Tórshavn een Hollandse galjoot, die op zoek was naar de Oostindiëvaarder "De Jonge Prins", welk schip met de re-tourvloot had moeten meekomen en al drie weken over tijd was. Dit feit is op zichzelf niet zo belangrijk, maar toch vermeldenswaard, omdat de Deense chirurgijn Cortemünde, die toevallig ter plaatse was, een tekening maakte van de galjoot op de rede. Dit is niet alleen de enige oude afbeelding van een Hollands schip op de Faer Øer, maar tevens één van de oudste topografische gezichten op Tórshavn (nu in het scheepvaartmuseum Kronborg, Helsingør) (7, p.179, 181).

De zaken gingen voor de Hollanders steeds moeilijker, maar wel voeren zij geregeld in Deense dienst naar het noorden, zoals we van Le Maire weten (23, p.77). In 1687 was er opnieuw hongersnood, en het geval van 1672 herhaalde zich: nu was de "Makreel" van schipper Cornelis Jacobsz. Blanckert van Zierikzee het slachtoffer. Dit schip werd op de terugweg van IJsland door een kaper achtervolgd en zocht zijn toevlucht op de Faer Øer. De schipper, ziende hoe hoog de nood was, stond een gedeelte van zijn proviand af, en voer naar Zierikzee om een lading graan, brandewijn, wijn en katoen te halen. Bij zijn terugkomst werd het schip geconfisqueerd wegens verboden handel (23, p.169). Ook de predikant Jens Clemensen en de schout Johannes Joensen van Sumba werden veroordeeld, ondanks hun beroep op noodweer (4, p.131; 16, p.286-289).

Het volgend jaar, 1688, deed zich alweer zo'n geval van strenge controle voor. De hoeker "De Hoop" van Leendert Leendertsz. Treus van Maassluis, op weg naar IJsland, moest wegens slecht weer onder de Faer Øer ankeren. De boeren kwamen zaken doen, maar Treus weigerde "eensdeels, dat sulcx niet vermogt te geschieden en anderdeels, omdat sij geen cargasoen hadden om handel te konnen drijven". Wel schonk hij een glaasje en kreeg de bemanning enkele kousen ten geschenke. Dit was al reden genoeg voor inbeslagname. Men had zout, bier, turf en veel levensmiddelen aan boord, omdat men tevens andere IJslandvaarders zou gaan bevoorraden. Zo was o.m. een half vaatje karnemelk aan boord, bestemd voor schipper Sacharias Teunisz. Beenhacker. Ondanks een officieel protest bij de Deense koning werden schip en lading niet teruggegeven (23, p.169-170).

Tien jaar later, in 1698, volgde een dergelijk incident. Het betrokken schip was eveneens een hoeker met de naam "De Hoop"; schipper was Marinus Cauw van Zierikzee. Het schip werd in beslag genomen, toen het op weg naar IJsland water innam. Het argument was nu, dat vreemde schepen de kust niet binnen vier mijl mochten naderen. De bepalingen werden dus steeds strenger; niet alleen handel en visserij, maar zelfs louter de aanwezigheid was al reden tot confiscatie (23, p.170). Alle bemoeienissen van onze resident in Kopenhagen, Robert Goes, bleven zonder resultaat.

In 1710 wordt nog een Oostindiëvaarder vermeld, de "Meervliet", die op weg naar Batavia lange tijd "nordhur vidh streym" (d.w.z. in de zeeëngte bij Hvalvík) voor anker lag. Waarschijnlijk had het schip zware averij opgelopen. Verdere bijzonderheden zijn niet bekend (1, 15 maart).

De achttiende eeuw

Gedurende de achttiende eeuw verandert het karakter van de contacten. In Nederland kwam het accent bij de reizen naar het noorden meer en meer op de kabeljauwvangst te liggen. Het initiatief verplaatst zich daarmee van Amsterdam naar Maassluis en Zierikzee. Tegelijk maakten de Faer Øer een periode van groot isolement door; ook de contacten met Denemarken waren schaars, zodat het nieuws uit de buitenwereld, vooral in de winter, pas met grote vertraging doordrong. Daardoor bleven de contacten met Holland voor de Faer Øer waardevol. Hoewel de handel nog altijd verboden bleef, werden na 1698 geen schepen meer geconfisqueerd. Blijkbaar kneep men een oogje dicht.

Onze bronnen uit die tijd zijn schaars. Wellicht zullen de dingboeken van de Faer Øer uit de 18de eeuw, als zij in druk verschijnen, nog nieuwe gegevens aan het licht brengen. Wij zijn nu grotendeels aangewezen op aantekeningen en dagboeken van de eilanders (19; 12; 17). Daar deze niet het gehele tijdperk bestrijken, zijn de berichten onvolledig; de bronnen in Nederland leveren tot nog toe weinig nieuws. Toch krijgen we wel een idee van het belang van deze contacten. Verscheidene malen blijkt duidelijk, dat in het voorjaar, na een volkomen isolement in het winterseizoen, de Hollanders het eerste nieuws uit de buitenwereld brengen. Meestal gebeurde dit in maart of april, op de heenreis naar IJsland.

In 1718 verscheen het eerste Hollandse schip al op 16 februari, en wel in Klakksvík; er werd handel gedreven en er was veel te koop (19). Toen op 5 maart 1719 een Nederlands schip te Klakksvík verscheen, was het alweer het eerste schip van het jaar. Het bracht het bericht mee, dat koning Karel XII van Zweden gesneuveld was bij het beleg van Fredrikshold (11 december 1718) (19). In 1725 verschenen de Hollanders pas op 1 april, eerste paasdag. Twee hoekers lagen toen vijf dagen te Sörvágur. De autoriteiten vonden het toen blijkbaar weer eens nodig om in te grijpen, want toen op 8 april weer twee hoekers verschenen, nu te Fuglafjörður, werden ze met een jacht achtervolgd en bij de Funningsfjord achterhaald. Zij beloofden toen direct naar IJsland door te varen en werden verder ongemoeid gelaten. Op 1 juni kwamen er nog twee voor storm in de Kollafjord schuilen. Ze hadden slechts vistuig aan boord en mochten doorgaan, wat ze op 11 juni deden. Dit waren de "Witte Lieve Vrouw", schipper Tønnes Diderichsen, en de "Maria", schipper Cornelius Jahnsen, beiden uit Zierikzee. De bemanning bestond in beide gevallen uit acht man en vier jongens (12). Op 24 juni werden er nog twee gesignaleerd, maar deze kwamen niet aan land.

Het volgend jaar arriveerden de eerste Hollanders niet eerder dan 12 april, te Hvannasund. Zij brachten het nieuws over de grote alliantie tegen Spanje. Ook nu waren het twee hoekers uit Zierikzee: de "Twee Gebroeders", schipper Biskier Deckert, en één met onbekende naam onder commando van schipper Ybrecht Jahnsen (12). Op 2 mei kwamen nog twee Zierikzeese hoekers voor Nes: de "Sint Pieter", groot 42 last, schipper Cornelius Busch, en de "Palmboom", 48 last, schipper Thaelle Marinus. 1727 bracht berichten van oorlog in heel Europa; op 18 april kwamen twee Hollandse hoekers in Klakksvík met het eerste nieuws (19). Het jaar daarop werd ook het bericht van de vrede door een Hollands schip gebracht, dat op 26 maart te Klakksvík kwam; op 15 mei passeert nog een Hollander door de Skúvoyarfjord (12; 19). Uit deze berichten blijkt wel, dat de Faer Øer volkomen buiten het wereldgebeuren stonden. Ook kunnen we opmerken, dat slechts weinig Hollandse schepen de eilanden bezochten: in deze jaren werden ze nauwkeurig genoteerd, maar het bleef bij enkele schepen. In 1729 kwamen er wat meer: op 11 april zowel te Fuglafjörður als op Sudhuroy; hierbij was ook een walvisvaarder voor Straat Davis. In de volgende dagen verschijnen ook Hollanders in Klakksvík en Sörvágur. Zij brengen het bericht van de grote brand van Kopenhagen in oktober 1728; dit bericht was dus blijkbaar nog

niet doorgedrongen! (19). Op 27 maart 1730 staat alleen maar vermeld: "de Hollanders zijn er weer" (19). Daarna worden de berichten onregelmatiger. Pas in 1734 horen we weer van twee Hollandse smakken te Klakksvík en één te Fuglafjörður, op 29 april, dus laat in het seizoen (19). Op 13 maart 1735 zag men een vloot van wel twintig schepen, groot en klein, Hollandse walvisvaarders op weg naar Groenland (19). Wij weten dat deze in convooi naar het noorden plachten te varen, maar slechts zelden passeerden ze de Faer Øer (5, p.361-363).

Het lijkt erop, dat deze zeldzame, maar toch vrij geregelde contacten vreedzaam verliepen. Van confiscatie horen we niet meer, ook niet als omstreeks 1740 de felle diplomatieke strijd om het dominium maris tussen de Deense koning en de Staten-Generaal woedt (23, p.183 e.v.). Wel doet zich in 1742 één van de meest spectaculaire strandingen voor, die de Faer Øer ooit hebben meegemaakt. Op 1 september van dat jaar loopt de Oostindiëvaarder "Westerbeeck" op de klippen van Víkarberg op Sudhuroy. Dit feit is in de herinnering van de bevolking zeer levendig gebleven; een ballade van 43 coupletten, die nog altijd gezongen wordt, geeft een uitvoerig relaas van de stranding en de nasleep. Dit lied maakt een authentieke indruk en geeft blijkbaar het relaas van een ooggetuige weer. Daarom nemen we het als bijlage met vertaling en melodie op. De tekst is in het Deens; de eigen taal van de Faer Øer werd in die tijd nog niet geschreven (1, no.26). Het museum in Tórshavn bewaart nog een schildpaddosje, dat volgens een oude traditie van de "Westerbeeck" afkomstig is.

Behalve in de ballade leeft de herinnering aan de "Westerbeeck" nog voort in een ander verhaal. Eén van de geredden bij de stranding was een soldaat in dienst van de V.O.C., genaamd Joost Gerritsz. van der Schild. Hij was in 1733 naar Indië gegaan en keerde nu terug naar Patria. De zestienjarige dochter Marianne van de landvoogd Jørgen Frantz de Hammershaimb werd, gefimpeerd door het indrukwekkende uniform, prompt verliefd op de stoere militair. Deze liet het zich graag aanleunen, en verklaarde zich bereid om op de eilanden te blijven. Als toekomstige echtgenoot van de dochter van de landvoogd diende hij echter een passende functie te hebben, en die was op het eiland moeilijk te vinden. De functie van chirurgijn leek het meest geschikt (vakbekwaamheid was daarvoor blijkbaar niet nodig); het enige probleem was, dat deze functie al bekleed werd, namelijk door Hans Matros. Geen nood, deze man werd onder fel protest met behoud van salaris ontslagen. Van der Schild had nu de functie en de inkomsten uit de praktijk. Matros zocht het, gesteund door zijn patiënten, hogerop, maar op 5 augustus 1743 kreeg Van der Schild zijn koninklijke aanstelling als chirurgijn en verloofde zich met Marianne. Toch bleek de idylle uiteindelijk geen stand te houden. De nieuwbakken chirurgijn vond het bestaan op de eilanden toch maar eenzaam, en na enige jaren werd met wederzijds goedvinden de veroving verbroken. Joost vertrok en liet Marianne, een illusie armer, achter (1, no.26).

Over de tweede helft van de 18de eeuw hebben wij geen berichten meer. Waarschijnlijk zullen ook in die tijd nog geregeld Nederlandse schepen op de eilanden zijn gekomen, want het hoogtepunt van de IJslandvaart valt omstreeks 1760 (23, p.160). De bronnen zwijgen echter; blijkbaar hebben zich geen spectaculaire gebeurtenissen voorgedaan. Alleen uit het begin van de 19de eeuw horen we nog iets. De IJslandvaart was toen al op zijn retour en zou na 1806 vrijwel verdwijnen (23, p.285). Maar op 28 april 1803 wordt in elk geval nog een Hollandse visser in Tórshavn gesignaleerd (17). In 1814, juist op het einde van de Franse tijd, doet zich nog een klein incident voor. Op 9 juni 1814 komt de kof "De Goede Verwachting" uit Groningen, schipper Pott, de haven van Tórshavn binnen. Dit schip voer onder Pruisische vlag; zoals bekend zijn veel Groninger schippers naar andere vlaggen uitgeweken, toen Nederland bij Frankrijk werd gevoegd. Het schip was met gerst en haver onderweg van Husum naar Trondheim, maar moest vluchten voor een Zweedse kaper. De schipper durfde met zijn lading niet verder; hij loste in Tórshavn en vertrok op 25 juni in ballast naar Trondheim. Daar hoorde hij echter het nieuws dat de vrede op handen was en op 14 juli was hij terug om zijn lading op te halen, waarmee hij op 23 juli vertrok (17).

Slot

Gedurende de 19de eeuw zijn de contacten tussen Nederland en de Faer Øer gering geweest. De IJslandvaart beleefde nog een kleine opleving omstreeks 1830, maar verdween daarna snel (23, p.285). Omstreeks 1870 visten enkele schepen van Maassluis nog met succes onder de Faer Øer (23, p.233). Tegenwoordig zijn Nederlandse kustvaarders, die meehelpten bij de visexport van de Faer Øer naar Spanje, Italië en Griekenland, geregeld gasten in Tórshavn en Klakksvík. En in 1971 deed zich het treurige incident voor van het Nederlandse schip "Stella Maris", dat in de Faeroese wateren een lading chemisch afval wilde lozen, maar door een woedende menigte in Tórshavn werd verhinderd te landen. Nederland heeft een betere reputatie hoog te houden!

Zoals gezegd zijn de contacten met de Faer Øer voor Nederland niet van groot belang geweest. Dat wil niet zeggen, dat het omgekeerd ook zo is. Voor een klein volk, dat in bijna volledig isolement in de oceaan leeft -er zullen gedurende de 17de en 18de eeuw hooguit 5000 mensen hebben gewoond- is elk contact met de buitenwereld van belang, en al zijn de contacten nooit zo intensief geweest als met Shetland (5), toch blijft de herinnering aan de Nederlanders voortleven, en zowel het lied van de Friezen, de "Frísa vísa" (11, p.92-95), als de ballade van de "Westerbeeck" worden nog steeds gezongen.

BIJLAGE

De ballade van de "Westerbeeck"

Kom hid og nøje maerk
en ubeständig Lykke
som somme løfter op
i AEre, Stand og Smykke,
og styrter derimod
en anden ned i Grund.
Den allerrigeste
gør fattig paa en Stund.

Se, den som sejler om
paa Havets stolte Vande
og henter meget rart
fra langt bortliggende Lande,
naar Rejsen den er endt,
han venter Land at naa,
men snart han støder an
paa høje Klipper graa.

Eksempel ser vi her
paa en Ostindiskfarer.
hvis Navn var Westerbeeck.
Han skulde hente Varer
og skønne Kostbarheder
alt fra Batavia,
med dette skulde vi
til Holland sejle da.

Den laengste Vej var endt,
den korte stod tilbage,
den høje Himmelgud
det saa ej vilde mage
med os, at vi vort Hjem
skulde snart faa se igen,
men i et Øjeblik
blev Lykken vor Uven.

Kom hier en luister toe
hoe 't 'noodlot kan verkeren
dat sommigen verheft
in rijkdom, stand en ere,
en anderen evenwel
in de afrond storten zal.
De allerrijkste mens
komt ook eens voor de val.

Zie, hij die heenzeilt op
de trotse wereldzeeën
en schatten halen gaat
in landen vergelegen;
hij zoekt aan 't eind der reis
een haven voor zijn schip,
maar plotseling stoot hij op
een hoge grauwe klip.

Een voorbeeld zien wij hier
aan een oostinjevaarder.
Zijn naam was Westerbeeck.
Hij haalde dure waren
en schone kostbaarheên
al uit Batavia,
daarmee zeilden wij dan
terug naar patria.

De reis was bijna klaar.
't Ging om de laatste stukken.
De hoge Hemelgod
wilde echter niet beschikken,
dat wij na korte tijd
naar huis weer zouden gaan,
want in een ogenblik
trof 't noodlot ons bestaan.

Thi se, Septemberdag,
i Maaneden den anden,
vi sejlede helt stolt,
det siger jeg for Sanden,
den hele dag, men ak,
om Natten Klokker 10,
Ulykken kom os paa,
i Angest varen vi.

Der Graad og Klage lød,
vort Skib mod Bjerget rendte,
vor Bougspryd brast itu
og over Borde slaengte,
vor Fokkemast og med
den gik ok samme Vej,
for Øje Døden stod,
paa Liv vi taenkte ej.

O, milde fromme Gud,
du hjaelp os usle arme,
midt i din Vrede du
dig over os forbarme,
send Hjaelp fra Himlen ned,
o, fromme Frelser kaer,
til os elendige,
i Dødens Nød vi er.

En Part af os i Hast
langs med Stormasten krøbe
at redde Livet og
den grumme Død undløbe,
saa komme vi da op
i Klippen meget stejl,
men øverst kant at naa,
det slog og ganske Fejl.

De Fleste kom da op
i denne Klippegrube,
og vare slubne ud
af faele Dødens Strube,
men ti tilbage blev
paa Skibet af vor Mand,
med samme de forgik
og druknede i Vand.

Vi sørgfulde sad
helt hjerteklemt og bange,
her var for os ej Raad,
ej Redning at erlange,
vi raabte alle paa
vor fromme Frelser kaer,
naar faren synes størst,
da Hjaelpen nærmest er.

Han hørte og vor Bøn
og Hjaelpen straks tilsendte,
fire Aarer bunde vi

Op een Septembernacht
- 't was van de maand de tweede -
wij voeren heel de dag,
dat zeg ik u met reden,
met volle zeilen heen,
maar ach, om 's nachts tien uur
kwam 't noodlot ons aan boord
en gaf ons rust noch duur.

Geween en luid geklaag!
Ons schip liep op de klippen.
De boegspriet brak in twee,
en over boord ging slippen.
De fokkemast ging ook
meteen dezelfde gang.
De dood stond ons voor 't oog,
wij waren dodelijk bang.

O milde vrome God,
help ons hieruit, och arme,
wil in Uw felle toorn
U over ons erbarmen,
zend uit Uw hemel hulp,
o Heiland vroom en klaar,
tot ons ellendigen,
wij zijn in doodsgevaar!

Een deel van ons in haast
kroop langs de mast, de grote,
en redde zich het lijf
en kon de dood ontlopen.
Zo kwamen wij dan op
de klippen, o zo steil,
tot bijna bovenaan,
daar zochten wij ons heil.

De meesten kwamen in
die kuil tussen de klippen.
Zij konden dus nog juist
de muil des doods ontglippen.
Maar ach, een groep van tien
bleef achter op het schip,
samen verdronken zij,
vergaan op rots en klip

Wij waren vol van zorg,
bang en beklemd van harte.
Hier was geen goede raad,
geen redding uit de smarte.
Wij riepen samen tot
ons aller Lieve Heer,
want in het grootst gevaar
krijgt 't noodlot soms een keer.

Hij hoorde onze klacht
en hielp ons met elkander.
Vier riemen bonden wij

tilsammen helt behaendig,
til Stige bruktes de
alt til vor Salvation,
paa dem vi klavrede
op til Livs Defension.

En af vor Folk krøb op
paa disse Aarers Stige
paa højen Klippen stejl,
og saa sit Livs befrier,
en ander efter ham
skulde gøre ligesaa,
han hovedkulds faldt ned
og sloges i Stykker smaa.

Den Første som kom op,
han disse Raad paafinder,
af Skjorten Strimler skar
og dem tilsammen binder,
lod ene Ende ned
at knytte Tovet fast,
drog det saa op til sig
i største Huj og Hast.

Med dette tov han op
til sig saa frejdig hisser
langs henad Bjaerget op
igennem Grus og Ridser,
saa vi da, tak ske Gud,
kom alle til ham op,
men ak, vi maatte da
endliger holde Trop.

I denne Verring som
vi vare nu istede,
sig vove højere op,
om sig og os at redde,
otte ud af vore Maend
om Hjaelp i mørke Nat,
os Kristne Mennesker
at søge of faa fat.

De otte ginge hen
for at recognosere,
paa fremmed Sted og Vej
om Hjaelp at indkvartere,
for os tilbage sad
i Klippen fast Arrest,
Gud gjorde og, at det
gelingede allerbedst.

Imedens de var bort,
med Kniv vi skar os Huler,
at vi ej falde ned,
men os i dennem skjuler,
og saette Foden fast
imod graa Klipperyg,

de één al aan de ander.
Zo konden wij daarlangs
wel klauteren naar de rand.
Zo redden wij ons lijf
en hielden beter stand.

Eén van ons volk klom op
die trap gemaakt van riemen.
Hij kwam op een hoge klip
en zag weer hoop ontkiemen.
Een tweede achter hem
probeerde 't ook een keer,
hij viel halsoverkop,
sloeg op de rots terneer.

De eerste bovenaan
heeft er wat op gevonden:
zijn hemd verscheurde hij,
dat werd tot touw verbonden.
Hij liet het einde neer,
men bond zich hieraan vast.
Hij trok het naar zich toe,
in allerijl en haast.

Met dit touw trok hij toen
ons allen van beneden
al langs de berg omhoog.
Wij schaafden ons aan stenen.
Zo kwamen, dank zij God,
allen daar bovenop,
maar ach, nu moesten wij
eens monsteren de troep.

In deze toestand nu
waren wij weer bij machte
om ons wat verderop
te wagen al bij nachte.
Acht man van onze troep
gingen met vrome wens
op zoek naar goede hulp
van eerbaar christenmens.

Acht gingen er op uit,
op bergen en in dalen,
op vreemde plaats en weg
om hulp en heil te halen.
De groep die achterbleef
zat nu in vast arrest.
God gaf, dat ons dit toch
gelukte opperbest.

Intussen maakten wij
met messen kleine holen.
Zo waren wij beschermd
en konden niet verdolen.
Wij zetten onze voet
in de grauwe klippen vast.

for fald vi endda sad
der ingenkunde tryg.

Saa tidlig Dagen kom
med morgenrøde Straaler,
de otte Maend vare der
med Glaeden os afmaaler
ider vi fik at se
der nogle af Landets-Maend,
som komme til os ned,
og raabte: "Frisk, kom an".

"Kommer nu og følger os,
vi skal jer Vejen vise
til By, til Folk, til Hus
og Hjem og Trøst og Lise,
eders Lemmer kolde er,
i skulle Varme faa,
og Legemerne Mad
at vederkvaeges paa".

Med dem vi glade gik
til Vaag, som Bygden hedder,
barmhjaertige Mennesker
til dem de os inleder,
hvor vi fik Hunger stilt
og laesket Tørsten stor.
Gud lønne alle dem,
som der paa Stedet bor.

Om natten blev vi der
og vore Lemmer hviled,
derfra om Morgen
til andre Pladser iled
til Porkere, hvor vi
kun ganske lidet nød,
derfra til Ørdevig
alt med vor Trop oprød.

Til Trangisvaagen vi
fra Ørdevig henvandred,
alt over Káragjov
spaserte med hverandre
til Kvalbø nordligste By
paa Øen Suderø,
og siden skulde vi
med Baaden til Skuø.

Den store Høflighed
vi ikke bør forglemme
som os bevist blev
og vi vel monne fornemme
i Kvalbø udaf Praest
og Folkene, der bor,
hvorfor dem lønne Gud
i høje Himmelkor.

Zo zaten wij beschut.
Lichter werd onze last.

Zo kwam eindelijk de dag
met morgenrode stralen.
De groep van acht was daar
en bracht goede verhalen.
Wij zagen daar toen ook
wat mensen van dat land.
Zij daalden tot ons af
en riepen: "Vlug, kom an!"

"Kom nu en volg ons na.
Wij gaan de weg wel wijzen
naar 't dorp, de mensen, troost,
naar huis zullen wij reizen.
Uw ledematen koud
zullen weer worden warm.
Uw lichaam krijgt weer spijs,
zoveel als het maar kan".

Wij gingen met hen mee
naar 't dorp, dat Vágur heette.
Daar woont barmhartig volk;
zij gaven ons te eten.
De honger werd gestild,
de dorst werd ook geleest.
God lone al dat volk,
dat hielp ons opperbest.

Die nacht bleven wij daar.
Daar konden wij dus rusten.
Maar 's morgens moesten wij
ons voor de tocht toerusten
naar Porkeri, waar 't ons
niet zo gemakkelijk ging,
vandaar naar Øravik
ging onze wandeling.

Van Øravik zijn wij
naar Trongisvág gewandeld,
dan over Karagjógv,
zo ging het met elkander,
naar Hvalba, 't noordereind
van 't eiland Sudhuroy.
Vandaar zouden wij gaan
per sloop naar Skúvoy.

Die gastvrijheid zo groot
mogen wij niet vergeten,
die ons bewezen werd
met huisvesting en eten
door Hvalba's dominee.
God lone hem daarvoor,
en 't volk, dat ook daar woont,
in 't hoge hemelkor.

Der vi til Skuø kom
og foden past paa Landet
helt frossen, sulten, kold,
vi komme op af Vandet
Graaskaegget Rustikus
saa barsk og helt uvild
kom striblende mod os,
ej blid, men helt umild.

Vi bade om lidt Mad,
nødtørftig Mad og Drikke,
helt sultne vare vi,
men ak, vi fik det ikke,
af Hunger maatte vi
da hen at stjaele ga,
idet vi saa et Hus
fuldt Tørfisk aaben staa.

Umilde Skuø-Mand,
vi Afsked fra dig tager,
til Sandø rejste vi,
og se hvor det behager
det Folk, der bor paa sted
beviser skibbruden Mand
lidt Høflighed i Nød
saa meget, som de kan.

Som sagt, saa ogsaa sket,
saa snart vi kom paa Landet,
for Skuø's Umildhed
vi forefandt et andet,
for Ubarmhjaertighed
vi nød der Kost og Ly,
saa høflige vare de
paa dette Sted og By.

Tre dage bleve vi
paa Sandø stille og rolig,
en Part of os fik Lyst
at søge anden Bolig,
marscherede saa vi
til Fods at Skaalavig
til smukke Folk vi kom,
de vare skikkelige.

Gud lønne dennem for
det gode de beviste
os arme Mennesker,
som de saa vel bespiste,
isaer gav Rasmus os
Braendevin og Tobak,
ja, Piber og god Kost,
derfor ham ydes Tak.

Der blev vi saa en Tid,
omtrent udi ti dage,
derefter maate vi

Wij zochten op Skúvoy
een wijkplaats te erlangen.
Van honger en van kou
waren wij gans bevangen.
Een boer met grijze baard,
onvriendelijk en bars,
kwam mopperend op ons toe.
Hij was niet in zijn sas.

Wij vroegen om een maal,
een hapje om te eten.
Veel honger hadden wij,
maar konden 't wel vergeten.
Van honger moesten wij
toen maar uit stelen gaan.
Wij zagen daar een huis
vol stokvis open staan.

O barse Skúvoy-man,
ons afscheid was maar matig.
Naar Sandoy reisden wij.
Misschien was 't volk daar aardig
voor de schipbreukeling.
Misschien wordt hulp betoond,
zo goed als het maar gaat,
die wie op 't eiland woont.

Zo bleek het inderdaad,
zodra we op Sandoy landden.
't Was daar een andere geest
dan Skúvoys barse stranden.
In plaats van boze blik
kreeg men hier onderdak
en gastvrij eten ook,
vol vriendschap en gemak.

Drie dagen bleven wij
op Sandoy rustig dromen,
maar enkelen hadden lust
om verderop te komen.
Zo gingen wij te voet
naar 't dorpje Skálavík,
ook daar was aardig volk,
gastvrij en vriendelijk.

God lone hen daarvoor
dat zij ons arme mensen
met spijzen en met drank
al gaven wat wij wensten.
Rasmus vooral gaf ons
tabak en brandewijn.
Wij kregen ook een pijp.
Bedankt, wat was dat fijn!

Daar bleven wij een tijd,
zo ongeveer tien dagen.
Vervolgens moesten wij

os lade smukt behage,
begive os til Baads
og føres over Fjord
til Kirkebo den Stad
fra Skaalevig i Nord.

Did kommer vi med Hast
om Aftenen helt silde,
vort fulde forsæt var,
at vi der hvile vilde,
men som vi der fornem
fast mere surt end sødt,
sac blev dog Slutningen den,
at Hollandsk Mand kom Flyt.

Vi flyttede derfor straks
og fluks til Baads monne gange,
ja, Natten kom os paa.
vi haabet at erlange
for os et Nattely
og sikkert Underhold
til Vederkvaegelse
for vore Lemmer kold.

Til Thorshavn vi da kom,
den Handelsstad for Landet,
alt som vi matte var
af Sult og Kulde fra Vandet,
saa blev god Anstalt gjort
for os i denne By,
vi bleve inkvartert
og finge Nattely.

Vi finge der Kvarter,
god Varme, Drik og Spise,
Gud lønne dennem for
det gode de beviste
mod os skibbrudne Maend,
vi arme, usle Krae,
Medynk, Barmhjaertighed,
vis hos dem monne se.

Det var helt glaedeligt,
vi hørte her passere
to Skibe laa paa Red,
i dem vi indbargeres,
med Første skulde vi
med dennem sejle bort,
der blev og Anstalt til
saadandret hastig gjort.

Her maatte males Rug,
her skulde Brødes bages,
her skulde købes Fisk,
ja, ogsaa Smør modtages,
til Skibes Proviand,
ifalt mod Hungersnød

aan boord naar ons behagen.
Wij zouden gaan per boot
over de fjord zo breed
naar Kirkjubø de stad,
zoals 't in 't noorden heet.

Daar kwamen wij met haast
heel laat pas in de koude.
Men had al toegezegd
dat wij daar blijven zouden,
maar daar bemerkten wij,
de ontvangst was bars en zuur.
Het eind van 't liedje was
de vlucht in 't nachtelijk uur.

Wij gingen op de vlucht
als snelle bange hinden.
De nacht was om ons heen.
Wij hoopten nog te vinden
wat nachtrust en wat slaap
en ook versterkend maal,
verkwikking voor ons lijf
en leden allemaal.

In Tórshavn kwamen wij,
de hoofdstad van den lande.
Wij waren koud en moe
en slaap ons overmande.
Daar werd georganiseerd
een slaapplaats goed en mooi.
Snel maakten wij kwartier
en gingen wij te kooi.

Hier kregen wij tehuis,
ook eten, drank en warmte.
God lone hen hiervoor
die over ons erbarmden.
Een arm schipbreukeling,
een stuk ellendig vee,
kreeg hier barmhartigheid
en medelijden mee.

Zij waren vriendelijk.
Wij hoorden dat er waren
twee schepen op de ree,
daar konden wij mee varen.
Hiermede zouden wij
meteen al verder gaan.
Met spoed werd er gezorgd,
dat wij niet bleven staan.

Men moest nu malen graan,
men moest nu brood gaan bakken,
er moest ook vis gekocht,
ja boter ook inpakken,
tot proviand voor 't schip,
voor eventuele nood,

at os ej mangle skal
paa Rejsen dagligt Brød.

Postfilter der slap op
udi en anden Gade,
her kom et Contrasto,
vi blev ej laenger glade,
hvad der til Hinder kom,
er os uvitterligt,
men vi her blive maa,
det bliver sikkerligt.

Slutningen blev dog den,
vi fleste skulde blive,
men ti udaf vort Folk
skulde sig paa Rejsen give,
vor Skipper kom dog med
og Styremaendene tre
sex andre og til dem,
hvis Havn ej naevnes her.

Vi andre bleve her
omtrent udi ti Dage,
derefter maatte vi
os lade smukt behage,
ad indkvarteres om
paa Lander i vort Sted,
hvor vi da forefandt
den største Miskundhed.

O store Gud, ske Tak,
lov ske dig, Himlens Herre,
for alt godt os bevist
dit Navn velsignet vaerre,
du bøjer Hjerterne
til os i Nødens Tid,
de gav os Klaeder, Kost,
de vare mod os saa blid.

Dermod vi takker og
enhver her udi Landet
imod os fremmede,
som vare hos dem strandet,
de vare barmhjaertige,
høje og ringe Maend,
derfor, o milde Gud,
din Hjaelp dem altid send.

Taenk nu, o Landmand, taenk,
hvad Sømmand maa ustande,
bevis Barmhjaertighed
mod ham, naar han monne strande
alt paa det Land og Sted,
bevis ham Kaerlighed,
giv hannem Livets Brød,
Gud bliver dig ej vred.

dat voor ons geen gebrek
zou zijn aan dagelijks brood.

Maar toen werd het verward.
Wij hoorden toen berichten,
die waren niet zo goed
voor onze vooruitzichten.
Wat dat voor moeilijks was,
dat is ons niet bekend.
Wij mochten echt niet mee,
dat was een bitter end.

Het eind van 't liedje was:
de meesten moesten blijven,
maar tien man van ons volk
konden een plaatsje krijgen.
De schipper ging dus mee,
drie stuurlieden daarbij,
zes anderen, niet genoemd,
gingen ook zij aan zij.

Wij anderen bleven hier
nog ongeveer tien dagen,
daarna zo moesten wij
ons schikken naar behagen.
In stad en op het land
daar werden wij verspreid.
Wij vonden overal
grote barmhartigheid.

O grote God, heb dank,
Lof zij U, hemels Vader,
voor alle goede ding
komen wij dankend nader.
Gij buigt de harten om
tot ons in onze nood.
Men maakte ons steeds blij
met kleren en met brood.

Maar tevens danken wij
ieder die hier te lande
ons vreemdelingen hier,
die komen op de stranden,
barmhartigheid bewijst,
hoge en lage liên.
Daarvoor, o lieve God,
laat hen Uw zegen zien.

Denk nu, landman, beden,
wat zeeman moet verdragen.
Bewijs barmhartigheid
en wil hem niet verjagen,
als hij hier komt te land.
Wees vriendelijk voor hem,
geef hem zijn dagelijks brood,
verhef geen boze stem.

Paa hollandsk Visen er
af Første componeret
af Baadsgeseller to,
paa Nolsø indkvarteret,
de vare glade der,
for Gud hjalp dem af Nød
han gav paa Nolsø dem
og deres dagligt Brød.

Dit lied is eerst gemaakt
op oud-hollandse wijze
door twee matrozen die
op Nólsoy moesten blijven.
Zij voelden zich daar blij,
want God hielp hen uit nood.
Hij gaf hen op Nólsoy
kwartier en daaglijks brood.

WESTERBEECH

Faer Øer 1742

Kom hid og nø-je mærk
en u-be-stan-dig Lyk-ke
som som-me løf-ter op
i Æ-re Stand og Smyk-ke
og styr-ter der-i-mod
en an-den ned i Grund.
Den al-ler-vi-ge-ste
gør fat-tig paa en Stund.

SUMMARIES OF THE ARTICLES

De Nazi zeeman: propagandist van het 'Nieuwe Duitsland', door Donald M. Mc Kale

In zijn studie beschrijft de auteur hoe de Nationaal-Socialistische Partij de zeelieden gebruikte voor het maken van propaganda in het buitenland (o. a. smokkel van propagandamateriaal) en op welke wijze de regering trachtte hen tot loyaliteit tegenover het regiem te dwingen.

A drawing by Willem van de Velde the Elder from 1672, by J. Plaisier.

From contemporary sources the author has been able to date more exactly the drawing shown by Willem van de Velde the Elder, representing the Dutch fleet under sail in the morning of 8 June 1672 (Battle of Solebay).

The Dutch on the Faer Øer, by A. J. Beenhakker

The trading contacts of the Dutch with the Faer Øer from the fifteenth up to the nineteenth century are the subject of this study. The author appended text (with a Dutch translation) and melody of a ballad about the wreck of the East Indies vessel the "Westerbeeck" (1 September 1742). Even to this day this ballad is being sung by the local people.